

TOEGANG TOT HET BEROEP VAN AANNEMER

AFDELING 1

REGISTRATIE VAN AANNEMERS

570. WETTELIJK KADER. — In het kader van de bestrijding van zwartwerk en bedrieglijke praktijken van zogenaamde koppelbazen werd door de Wet van 4 augustus 1978 tot economische heroriëntering(952) de registratie van aannemers ingevoerd. Om voor registratie in aanmerking te komen, moet de aannemer zijn fiscale en sociaalrechtelijke verplichtingen naleven. Deze regeling werd in een nieuw kleedje gestoken bij twee Koninklijke Besluiten van 26 december 1998(953). Het eerste K.B. is een volmachtenbesluit, het tweede K.B. voert dit volmachtenbesluit uit.

Aangezien dit overzicht van rechtspraak zich in de tijd beperkt tot de vonnissen en arresten die zijn gepubliceerd tot en met 31 december 1998, komt deze nieuwe regeling in de besproken vonnissen en arresten nog niet aan bod.

571. WEIGERING REGISTRATIE. APPRECIATIEBEVOEGDHEID REGISTRATIECOMMISSIE. — Het verzoek tot registratie, dat door de B.V.B.A. A. was ingediend, werd op 30 april 1996 door de registratiecommissie geweigerd. In administratief beroep werd deze weigering op 25 juni 1996 bevestigd. Op grond van artikel 19 van K.B. van 5 oktober 1978 tot uitvoering van de artikelen 400 tot 404 en van artikel 408, § 2, 2° van het Wetboek van inkomstenbelastingen en van de artikelen 30*bis* en 30*ter*, § 9, 2° van de wet van 27 juni 1969 tot herziening van de besluitwet van 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zekerheid der arbeiders(954) (hierna: K.B. van 5 oktober 1978), tekende de B.V.B.A. beroep aan tegen deze weigering bij de Rechtbank van eerste aanleg te Namen. De rechtbank wees de vordering van de aannemer tegen de weigering van de registratiecommissie af als ongegrond. De bevoegdheid van de registratiecommissie is immers niet beperkt tot het controleren van de formele voorwaarden waaraan de aannemer moet voldoen om te worden geregistreerd en die nader zijn bepaald in het K.B. van 5 oktober 1978 tot uitvoering van artikel 299*bis* W.I.B. 1964 en artikel 30*bis* R.S.Z.-wet en in het K.B. van 22 april 1977 betreffende de overheidsopdrachten voor aanneming van werken, leveringen en diensten. De registratiecommissie beschikt eveneens over de beoordelingsbevoegdheid om na te gaan of de aannemer ook *voor de toekomst effectieve en werkelijke* (financiële, administratieve en technische) *waarborgen biedt* om zijn fiscale en sociale verplichtingen na te komen. De

(952) B.S. 17 augustus 1978.

(953) B.S. 31 december 1998; inwerkingtreding 1 januari 1999.

(954) B.S. 7 oktober 1978.

motieven waarop de registratiecommissie haar weigering steunde toonden, volgens de rechtbank, voldoende aan dat ze geen misbruik had gemaakt van haar appreciatiebevoegdheid. De financiële situatie van de B.V.B.A. A. was inderdaad precair en de zaakvoerder van de B.V.B.A. had op de datum van haar oprichting, datum trouwens waarop hij zijn activiteiten in eigen naam beëindigde, nog een schuld bij de R.S.Z. van 2.523.816 frank(955).

572. NIET-GEREGISTREERDE AANNEMER: HOOFDELIJKE AANSPRAKELIJKHEID OPDRACHTGEVERS TEGENOVER R.S.Z. VERJARING. — Op 4 augustus 1987 sloten de opdrachtgevers, het echtpaar Penet, met het oog op de bouw van een garage een overeenkomst met architect Renier. Op 9 december van datzelfde jaar sloten ze voor de uitvoering van de werken een aannemingsovereenkomst met de B.V.B.A. Tradelmo. Op 19 augustus 1988 deelde de architect hen per brief mee: „Indien u de bedoeling heeft om een deel van de bouwkosten van de garage als beroepskosten in te brengen, is het noodzakelijk dat u, indien u geen attest van registratie ontvangt, bij betaling bij de voorlopige oplevering 30% van het verschuldigde bedrag inhoudt, waarvan de ene helft voor de R.S.Z. is bestemd en de andere voor de fiscus”. Op 6 december 1988 stuurde de B.V.B.A. Tradelmo het echtpaar een factuur voor een bedrag van 294.000 frank zonder B.T.W. Hiervan was reeds 190.000 frank betaald zodat de opdrachtgevers nog 104.000 frank verschuldigd bleven. Ze weigerden echter dit bedrag te betalen, enerzijds omdat de aannemer niet geregistreerd bleek te zijn, anderzijds omdat de bouw diverse gebreken vertoonde. Op 1 juli 1989 werd de aannemer failliet verklaard. De R.S.Z. schreef het echtpaar op 20 juli 1990 een eerste brief om hen op hun verplichtingen op grond van de Wet 27 juni 1969 tot herziening van de besluitwet van 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zekerheid der arbeiders(956) (hierna: R.S.Z. -wet) te wijzen. Hun architect stelde hen evenwel gerust: de garage was voor louter privé-doeleinden bestemd en volgens hem was de wet niet van toepassing op deze hypothese. Niettemin werd het echtpaar Penet op 28 november 1990 door de R.S.Z. in gebreke gesteld tot betaling van 145.000 frank (zijnde 50% van de uitgevoerde werken) uit hoofde van hun hoofdelijke aansprakelijkheid en tot betaling van 88.074 frank uit hoofde van de niet-ingehouden bijdragen.

In eerste aanleg werd het echtpaar veroordeeld. Hun enige verweer, met name dat artikel 30*bis*, § 6 R.S.Z. -wet niet van toepassing is op de bouwwerken bestemd voor louter privé-doeleinden, werd door de rechtbank terecht verworpen.

In beroep trachtten ze een hervorming van dit vonnis te bekomen, niet op grond van de zogenaamde toepasselijkheid van artikel 30*bis*, § 6 R.S.Z.-wet op hun situatie, maar op diverse andere gronden.

Vooreerst baseerden ze zich op de nietigheid van de aannemingsovereenkomst omdat de aannemer niet over de vereiste vestigingsvergunning be-

(955) [Rb. Namen 21 november 1996](#), *T. Aann.* 1997, 72.

(956) *B.S.* 25 juli 1967.

schikte om de werken uit te voeren. Dit argument werd door het Arbeidshof te Luik afgewezen als ongegrond. Het Hof oordeelde dat het in het kader van een vordering ingesteld door een derde (*in casu* was de vordering ingesteld in eerste aanleg door de R.S.Z.) die vreemd is aan het contract onmogelijk de nietigheid van de overeenkomst kan uitspreken indien hierover tussen de partijen geen betwisting bestaat. Bovendien was het voorwerp van de vordering niet gegrond op het al dan niet geldig zijn van de overeenkomst, maar wel op het niet-geregistreerd zijn van de aannemer.

In tweede instantie steunde het echtpaar Penet zich op de verjaring van de tegen hen ingestelde vordering. Dit argument werd gegrond verklaard voor wat betreft hun veroordeling uit hoofde van de niet gedane inhoudingen op de factuur. *In casu* had het echtpaar immers betaald op 9 december 1987 (40.000 frank) en op 19 februari 1988 (150.000 frank). Deze data lagen meer dan drie jaar vóór de vordering ingesteld door de R.S.Z. Deze termijn is niet vatbaar voor schorsing of stuiting vermits deze administratieve sanctie de bouwheer persoonlijk treft. De vordering uit hoofde van hun hoofdelijke aansprakelijkheid was evenwel nog niet verjaard. Hoewel de verjaringstermijn begint te lopen vanaf de dag van de sluiting van de overeenkomst (zijnde 9 december 1987), wordt deze op grond van artikel 1206 B.W. gestuit door elke handeling gesteld jegens één van de hoofdelijk aansprakelijke partijen. *In casu* was dit gebeurd door de indiening van de schuldvorderingen door de R.S.Z. in het passief van de boedel. Die stuiting had uitwerking tot de datum van de dagvaarding, zijnde 26 juni 1991.

In derde instantie beriepen de opdrachtgevers zich op de grens van het door hen verschuldigde bedrag en meer bepaald op de betekenis van het begrip „totale prijs van de werken”. Volgens de opdrachtgevers beperkte deze zich tot het bedrag dat ze werkelijk betaald hadden. Het Hof verwierp ook deze stelling. Volgens het Hof bestaat er immers een gevaar van samenspanning tussen de aannemer en de opdrachtgevers indien rekening wordt gehouden met eventuele gebreken en de inhouding van betalingen op grond hiervan.

Tenslotte verweten de opdrachtgevers hun architect een *tweevoudige tekortkoming aan zijn raadgevings- en informatieverplichting*. Vooreerst had hij immers niet gecontroleerd of de aannemer wel toegang had tot het beroep en vervolgens had hij evenmin inlichtingen ingewonnen over diens registratie. Het Hof oordeelde dat het eerste verwijt geen direct verband vertoonde met de door de R.S.Z. ingestelde vordering. Wat betreft het tweede verwijt, oordeelde het Hof in eerste instantie dat de verplichting om na te gaan of de aannemer geregistreerd is een persoonlijke verplichting van de opdrachtgever is. Het is wel zo dat de architect de raadgever en gids is van de bouwheren bij de keuze van een aannemer. Deze verplichting die op grond van artikel 2 K.B. Reglement van Beroepsplichten op de architect rust, moet evenwel op een redelijke wijze worden geïnterpreteerd: de architect is wel de technische, maar niet de juridische raadgever van zijn cliënten. *In casu* kan van de architect geen ingewikkeld juridisch advies verwacht worden over de

toepasselijkheid van de R.S.Z.-wet op bouwwerken uitgevoerd voor private doeleinden in een woning voor gemengd gebruik(957).

Op het punt van de draagwijdte van de „juridische” bijstandsverplichting van de architect werd dit arrest van het Arbeidshof te Luik door het Hof van Cassatie in een arrest van 9 juni 1997 vernietigd. We bespreken dit arrest van het Hof van Cassatie onder het hoofdstuk betreffende de opdracht van de architect(958).

573. TIJDELIJKE VERENIGING NIET ALS DUSDANIG GEREgistREERD. AFZONDERLIJKE REGISTRATIE AANNEMERS-VENNOTEN IS GELDIG. — Twee aannemers hadden zich voor de uitvoering van een bouwwerk verenigd in een tijdelijke vereniging. Een tijdelijke vereniging bezit geen rechtspersoonlijkheid, zodat een bouwheer in werkelijkheid met de vennoten contracteert, die hoofdelijk gehouden zijn tot het leveren van de overeengekomen prestaties. Hoewel de tijdelijke vereniging op zich niet was geregistreerd, was *in casu* artikel 2, § 1 en § 2 van het K.B. van 5 oktober 1978 toch gerespecteerd vermits elk van de aannemers-vennoten afzonderlijk was geregistreerd. Bijgevolg was de vordering die de aannemers tegen de R.S.Z. hadden ingesteld tot terugbetaling van de bedragen die ten onrechte op hun facturen waren ingehouden en doorgestort aan de R.S.Z., gegrond(959).

574. GEFAILLEERDE AANNEMER. OPDRACHTGEVER GEEN INHOUDINGEN VERSCHULDIGD AAN R.S.Z., NOCH AAN FISCUS WANT BETAALDE BEVRIJDEND AAN DE ONDERAANNEMER. — De gemeente Hannuit, eerste verweerder in het geding, had bij overeenkomst van 2 december 1988, de uitvoering van bepaalde werken toevertrouwd aan aannemer Haquet, derde verweerder. Op zijn beurt had de aannemer een deel van de werken bij overeenkomst van 11 april 1990 toevertrouwd aan de N.V. Platobel, tweede verweerder. Op 30 augustus 1990 had deze laatste in zijn hoedanigheid van onderaannemer, tegen de gemeente Hannuit een vordering op grond van artikel 1798 B.W. ingesteld voor een bedrag van bijna 640.000 frank. Op 29 oktober 1990 werd de aannemer Haquet door de Rechtbank van koophandel te Nijvel failliet verklaard. Zowel de Belgische Staat als de R.S.Z. eisten dat de gemeente Hannuit op de door haar te verrichten betalingen een inhouding zou doen van tweemaal 15%, enerzijds, op grond van artikel 299*bis*, §3 Wetboek van inkomstenbelastingen en, anderzijds, op grond van artikel 30*bis*, § 1 R.S.Z.-wet. Immers, een aannemer die failliet gaat, wordt geschrapt en gelijkgesteld met een niet-geregistreeerde aannemer. Bovendien oordeelden ze dat de N.V. Platobel geen beroep kon doen op artikel 1798 B.W. vermits de hoofdaannemingsovereenkomst reeds dateerde van 2 decem-

(957) [Arbh. Luik 20 november 1995](#), *R.R.D.* 1996, 140. In dezelfde zin: Gent 11 mei 1989, *R.W.* 1989-90, 581 en Rb. Namen 6 december 1982, *T. Aann.* 1985, 31.

(958) Zie *infra*, randnr. 642.

(959) [Bergen 17 november 1994](#), *R.R.D.* 1996, 149.

ber 1988, dus van vóór de inwerkingtreding van de Wet van 19 februari 1990 tot aanvulling van artikel 20 van de Hypotheekwet en tot wijziging van artikel 1798 B.W. van het Burgerlijk Wetboek met het oog op de bescherming van de onderaannemers(960) (hierna: Wet van 19 februari 1990), die aan de onderaannemer een rechtstreekse vordering toekent tegen de opdrachtgever. Het Hof van beroep te Luik oordeelde hier anders over: het is niet de datum van de overeenkomst opdrachtgever-hoofdaannemer die in aanmerking moet worden genomen, maar wel de datum van de overeenkomst tussen de aannemer en de onderaannemer, om te bepalen of de onderaannemer een beroep kan doen op artikel 1798 B.W. De bedoeling van de wetgever was immers de onderaannemer te beschermen tegen een eventueel faillissement van de hoofdaannemer. De wet van 19 februari 1990 is op 3 april 1990 in werking getreden; de overeenkomst tussen de aannemer en de onderaannemer dateerde van 11 april 1990. Bijgevolg was de rechtstreekse vordering van de onderaannemer tegen de opdrachtgever, de gemeente Hannuit, wel degelijk ontvankelijk. Op het ogenblik dat de onderaannemer zijn vordering instelde, was de bouwheer aan de aannemer nog een bedrag van 640.000 frank verschuldigd. Voor de Belgische Staat en de R.S.Z. was het van belang de eventuele gevolgen van de rechtstreekse vordering op de door hen geëiste inhoudingen te kennen. In dit verband oordeelde het Hof dat de onderaannemer een eigen recht heeft dat hem toelaat te handelen voor zijn eigen rekening, zodat het voordeel van zijn dagvaarding *omisso medio* in zijn vermogen terechtkomt. De opdrachtgever betaalt bevrijdend aan de onderaannemer zonder dat zijn betaling passeert via het vermogen van de gefailleerde hoofdaannemer. De gemeente Hannuit moest bijgevolg noch de fiscale noch de sociale inhouding doen, vermits ze niet betaald had aan een niet-geregistreerde onderaannemer(961).

575. NIET-GEREGISTREERDE ONDERONDERAANNEMER: GEVOLGEN VOOR DE HOOFDAANNEMER. — Een onderaannemer had zich op zijn beurt tot een onderaannemer gewend voor de uitvoering van bepaalde van de werkzaamheden die hem door de hoofdaannemer waren toevertrouwd. De onderaannemer was evenwel niet geregistreerd, noch waren diens werknemers in het bezit van geldig verklaarde arbeidskaarten. Hierdoor wordt ook de hoofdaannemer blootgesteld aan diverse verplichtingen en sancties. Op grond van het K.B. van 19 maart 1990 tot uitvoering, in het kader van de maatregelen tegen de activiteiten van koppelbazen, van artikel 30ter, § 2, tweede lid van de wet van 27 juni 1969 tot herziening van de besluitwet van 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zekerheid der arbeiders en van artikel 406, tweede lid van het Wetboek van de inkomstenbelastingen 1992(962) (hierna: K.B. van 19 maart 1990), is hij verplicht op elke betaling

(960) B.S. 24 maart 1990.

(961) [Luik 6 februari 1996](#), R.R.D. 1996, 245.

(962) B.S. 27 maart 1990.

die hij aan de onderaannemer stort 35% in te houden voor de R.S.Z. en 15% voor de fiscus. Deze inhoudingen moet hij aan die instanties doorstorten *op hetzelfde ogenblik als de betaling aan de onderaannemer*. Bovendien is de hoofdaannemer hoofdelijk met zijn onderaannemer gehouden tot 50% van de totale prijs van de werken voor de schulden die de onder-onderaannemer heeft tegenover de R.S.Z. en dit op grond van de artikelen 30ter, § 3 R.S.Z.-wet en 407 W.I.B.(963).

576. NIET-GEREGISTREERDE AANNEMER. OMVANG VAN DE DOOR OPDRACHTGEVER VERSCHULDIGDE BEDRAGEN AAN R.S.Z. — De eiser in beroep had voor de uitvoering van werken, zoals omschreven in artikel 1 K.B. 5 oktober 1978 beroep gedaan op een niet-geregistreeerde aannemer. Het totaalbedrag van de werkzaamheden bedroeg 480.000 frank, zonder B.T.W. Bij de betaling van de factuur hield de opdrachtgever hiervan geen 15% in om deze door te storten aan de R.S.Z., zoals nochtans vereist wordt door artikel 30bis, § 1 van de R.S.Z.-wet. Toen de aannemer op 11 april 1983 failliet werd verklaard, diende de R.S.Z. drie schuldvorderingen in het passief in voor een totaalbedrag van 967.363 frank. Deze werden alle drie aanvaard. Vervolgens richtte ze zich tot de opdrachtgever voor de som van 240.000 frank (zijnde 50% van de prijs van de werken zonder B.T.W.) en een bedrag van 144.000 frank (zijnde het dubbele van het niet ingehouden bedrag op de facturen) op grond van artikel 30bis, § 3 al. 3 R.S.Z.-wet.

De opdrachtgever verweerde zich in eerste instantie met het argument dat de gefailleerde aannemer op het ogenblik van de sluiting van het contract niet zo'n groot bedrag aan de R.S.Z. verschuldigd was. Het Arbeidshof van Bergen veegde dit argument van tafel: de hoofdelijke aansprakelijkheid van de opdrachtgever mag niet worden beperkt tot het bedrag van de bijdragen dat de niet-geregistreeerde aannemer(964) op het tijdstip van de sluiting van het contract met de opdrachtgever verschuldigd is aan de R.S.Z. De aansprakelijkheid geldt ook voor de schulden van de aannemer die ontstaan zijn uit andere werven of uit een vroegere werkzaamheid, ook als die niet onder het toepassingsgebied van de registratiereglementering vallen(965).

Vervolgens beweerde de gedagvaarde opdrachtgever dat de R.S.Z. de inning van haar schuldvorderingen moest verdelen over de diverse contractanten van de gefailleerde aannemer. Ook dit verweer werd door het Hof niet aanvaard. Het systeem van de hoofdelijke aansprakelijkheid houdt immers in dat, ondanks de pluraliteit van schuldenaars, elke schuldenaar afzonderlijk

(963) [Luik 22 december 1995](#), *J.L.M.B.* 1996 (verkort), 784.

(964) Het hoedje bij dit arrest heeft het verkeerdelijk over de niet-erkende aannemer.

(965) Zie onder meer: [Cass. 22 oktober 1990](#), *A.C.* 1990-91, 217 en *Pas.* 1991, I, 192. Onder de huidige regeling is de periode waarin de schulden moeten ontstaan zijn, duidelijk afgebakend, met name is ze beperkt tot de belastbare tijdperken tijdens dewelke de werken zijn uitgevoerd, en de voorafgaande belastbare tijdperken (artikel 402, § 5, alinea 2 W.I.B.) of de kwartalen tijdens dewelke de werken zijn uitgevoerd en de voorafgaande kwartalen (artikel 30bis, § 3, alinea 8 R.S.Z.-wet).

gehouden is tot de totale schuld, ofschoon ze tussen de diverse schuldenaars zelf kan en mag worden verdeeld. De schuldeiser mag vervolgen wie hij wil(966). De enige beperking die wordt opgelegd door artikel 30bis R.S.Z.-wet is dat elk van de hoofdelijk gehouden medeschuldenaars van de niet-geregistreerde aannemer slechts gehouden is tot een bedrag dat gelijk is aan 50% van het bedrag van de uitgevoerde werken zonder B.T.W.(967).

577. GEEN SCHULDVERGELIJKING TUSSEN NOG VERSCHULDIGD BEDRAG AAN DE AANNEMER EN DE VERSCHULDIGDE BIJDAGEN AAN R.S.Z. — De eisers in beroep, uitbaters van een snackbar met een frietkraam hadden voor de verbouwingswerken aan hun zaak beroep gedaan op een niet-geregistreerde aannemer. De totale prijs van de werken bedroeg 4.467.195 frank. Nadat de werken waren uitgevoerd, ging de aannemer failliet. De opdrachtgevers hadden evenwel nog niet betaald. De curator van het faillissement dagvaarde hen bij exploit van 4 februari 1994. Op 8 maart 1994 werden ze door de Rechtbank van koophandel te Charleroi veroordeeld tot het betalen van de verschuldigde som. Ze moesten echter onmiddellijk slechts 443.179 frank betalen en kregen voor de rest van het bedrag uitstel van betaling. Op 25 oktober 1994 werden de opdrachtgevers vervolgens gedagvaard door de R.S.Z. op grond van artikel 30bis R.S.Z. -wet tot betaling van de R.S.Z.-bijdragen.

Voor het Hof van beroep te Bergen vragen de uitbaters van de snackbar dat het bedrag dat ze betalen aan de R.S.Z., zou worden afgetrokken van het bedrag dat ze nog aan de boedel van het faillissement verschuldigd zijn. Ze beroepen zich met andere woorden op schuldvergelijking. Het Hof van beroep te Bergen wijst die vordering af als ongegrond. Schuldvergelijking kan immers enkel tussen wederzijdse schulden plaatsvinden. Hieraan is *in casu* uiteraard niet voldaan. De uitbaters van de snackbar zijn immers zelf de schuldenaars van beide schulden. Wel worden de opdrachtgevers gesubrogeerd in de rechten van de R.S.Z. nadat ze aan deze laatste de verschuldigde bijdragen hebben betaald, maar ook dan is een beroep op schuldvergelijking onmogelijk, volgens het Hof, vermits er geen „objectieve samenhang” bestaat tussen de schuldvorderingen(968). De opdrachtgevers voeren

(966) Zie artikelen 1197 en verder B.W.

(967) [Arbh. Bergen 3 mei 1995](#), *J.T.T.* 1995, 443.

(968) In principe is schuldvergelijking na faillissement niet mogelijk. Er bestaat dan immers samenloop tussen de schuldeisers van de gefailleerde. Overeenkomstig artikel 1298 B.W. heeft schuldvergelijking niet plaats ten nadele van de verkregen rechten van een derde. In de rechtsleer en rechtspraak is evenwel de opvatting gegroeid dat hierop een uitzondering kan worden gemaakt, indien „objectieve” of „nauwe” samenhang tussen de schuldvorderingen bestaat. Zie hierover: [Cass. 6 juni 1994](#), *A.C.* 1994, 577 en *Pas.* 1994, I, 556; [Bergen 6 april 1994](#), *T.B.H.* 1995, 585 en *J.L.M.B.* 1995, 1315. In dit arrest van 6 april 1994 heeft het Hof van beroep te Bergen uitdrukkelijk geoordeeld dat er geen nauwe band van samenhang voorhanden is indien één van de schulden betrekking heeft op een openstaand saldo op de kostprijs van de uitgevoerde werken, verschuldigd aan de gefailleerde, terwijl de andere schuld betrekking heeft op sociale zekerheidsbijdragen die verschuldigd zijn door de gefailleerde aan de R.S.Z., in wiens rechten de schuldeiser gesubrogeerd werd ten belope van de bedragen die hij betaald heeft.

in tweede instantie aan dat de boedel van het gefailleerde bedrijf zich door de opeising van het volledige bedrag, zonder aftrek van de bijdragen die de opdrachtgevers aan de R.S.Z. betaalden, zonder oorzaak verrijkte. Ook dit argument wordt door het Hof niet aanvaard. De boedel beoogt hiermee immers enkel de betaling van een schuldvordering op grond van een aannemingsovereenkomst. De verplichting van de opdrachtgevers tot betaling van de bijdragen aan de R.S.Z. voor 50% van de prijs van de werken, vindt haar grond in artikel 30*bis* van de R.S.Z.-wet en bovendien worden de opdrachtgevers na betaling aan de R.S.Z. wettelijk gesubrogeerd in haar rechten die ze bezit tegenover de niet-geregistreeerde aannemer(969).

578. KEUZEVOORRECHT R.S.Z.-OMVANG GEHOUDENHEID OPDRACHTGEVER. — De N.V. Orbeta had voor de uitvoering van werken een beroep gedaan op de B.V.B.A. Bacoma. Deze laatste was op het ogenblik van de sluiting van de overeenkomst, namelijk 14 november 1979, niet als aannemer geregistreerd. Op grond hiervan hield Orbeta 15% (567.258 frank) van het door haar verschuldigde bedrag (3.781.722 frank) in, om dit door te storten aan de R.S.Z. Op 30 juni 1980 werd de B.V.B.A. Bacoma door de Rechtbank van koophandel te Bergen failliet verklaard. De R.S.Z. had evenwel nog sociale bijdragen van het gefailleerde Bacoma te goed. Op grond van artikel 30*bis*, alinea 1 van de R.S.Z.-wet dagvaardde de R.S.Z. de N.V. Orbeta tot betaling van een bedrag van 1.323.603 frank. Dit bedrag was gelijk aan het verschil tussen de helft van de aannemingsprijs en het bedrag van 567.258 frank dat Orbeta reeds aan de R.S.Z. had betaald. In eerste aanleg werd de N.V. Orbeta tot betaling van dit bedrag veroordeeld. De N.V. tekende echter beroep aan tegen dit vonnis. Vooreerst meende ze dat het vonnis in eerste aanleg haar hoofdelijke aansprakelijkheid niet had beperkt tot de tijdsspanne tussen de sluiting van het contract, zijnde 14 november 1979 en de datum waarop de B.V.B.A. Bacoma toch werd geregistreerd, zijnde 20 november 1979. Het Arbeidshof van Bergen had geen oren naar deze argumentatie. Het Hof oordeelde dat artikel 30*bis*, alinea 1 van voormelde wet dergelijk onderscheid niet maakt. De hoofdelijke aansprakelijkheid van de opdrachtgever die contracteert met een niet-geregistreeerde aannemer breidt zich ook uit tot de bedragen die deze aannemer na zijn registratie verschuldigd wordt. Het tweede argument van de N.V. Orbeta, dat de R.S.Z. geen andere contractanten van het gefailleerde Bacoma had aangesproken tot aanzuivering van de schuld, werd door het Hof evenmin aangenomen. Artikel 30*bis*, alinea 1 R.S.Z.-wet beperkt de hoofdelijke aansprakelijkheid van de opdrachtgever wel tot 50% van de totale prijs van de werken zonder B.T.W., maar ze beperkt niet het voorrecht van de R.S.Z. *de schuldenaar van haar keuze aan te spreken*. Het Arbeidshof te Bergen bevestigde bijgevolg het vonnis dat in eerste aanleg was geweest. Tot slot werd de vordering van de N.V. Orbeta tot tussenkomst van de andere mede-contractanten van het

(969) [Bergen 2 december 1996](#), *J.T.* 1997, 274 en *J.L.M.B.* 1997 (verkort), 1282.

gefaillieerde Bacoma onontvankelijk verklaard. De opdrachtgever die het sociaal passief van de niet-geregistreerde aannemer betaalt, treedt wel in de plaats van de R.S.Z. tegen de niet-geregistreerde, maar niet tegen de andere opdrachtgevers van deze aannemer(970).

579. VERLIES REGISTRATIE IN DE LOOP VAN EEN ONONDERBROKEN HANDELSRELATIE. VALSE VERMELDING OP DE HANDELSDOCUMENTEN: ONOVERWINNELIJKE DWALING MEDECONTRACTANT. — In een arrest van 2 mei 1997 bepaalde het Hof van Cassatie dat de opdrachtgever die een beroep heeft gedaan op een niet-geregistreerde aannemer niet van zijn verplichtingen tegenover de fiscus en de R.S.Z. kan worden bevrijd wegens het enkele feit dat hij in zijn contractuele relatie met de aannemer door deze omtrent zijn registratie werd misleid, maar dat evenwel de sanctie die wordt bepaald in artikel 299*bis*, § 3 W.I.B. 1964 (huidig artikel 402 W.I.B. 1992) niet kan worden opgelegd indien de opdrachtgever in onoverwinnelijke dwaling is gebracht(971). Het Hof van Cassatie bevestigde hiermee een uitspraak van het Hof van beroep te Brussel van 21 april 1994. *In casu* had een opdrachtgever een beroep gedaan op een aannemer die op het ogenblik van het ontstaan van hun commerciële relatie geregistreerd was, maar deze registratie in de loop van deze relatie was verloren. Niettemin bleef de aannemer op zijn handelspapieren en briefwisseling gewag maken van zijn registratienummer. De fiscale administratie beriep zich op artikel 299*bis*, § 3 W.I.B. 1964 dat bepaalt dat degene die een beroep doet op een geregistreerde contractant van wie de registratie in de loop van de uitvoering van de overeenkomst wordt geschrapt, verplicht is bij iedere betaling die hij na de publicatie van de schrapping aan de aannemer verricht 15% van het door hem verschuldigde bedrag houden en door te storten aan de fiscus, om de hoofdelijke aansprakelijkheid van de opdrachtgever met de aannemer tegenover de fiscus in het gedrang te brengen. Het Hof van beroep te Brussel weigerde echter op de eis van de fiscus in te gaan. Het Hof van beroep oordeelde namelijk dat de opdrachtgever *in casu* door de aannemer in een toestand van onoverwinnelijke dwaling was gebracht. Het Hof van Cassatie bevestigde de stelling dat in een dergelijke situatie de sanctie van artikel 299*bis* W.I.B. 1964 (huidig artikel 402 W.I.B. 1992) niet aan de opdrachtgever kan worden opgelegd(972).

Het Arbeidshof van Brussel volgde deze nieuwe cassatierechtspraak in een arrest van 5 februari 1998. De appellant, de oorspronkelijke verweerder, was in eerste aanleg op grond van artikel 30*bis*, § 1 en § 3 van de R.S.Z.-wet veroordeeld tot betaling van een bedrag van 933.730 frank aan de R.S.Z.,

(970) *Arbh. Bergen* 20 maart 1996, *J.L.M.B.* 1996, 1490.

(971) Het Hof van Cassatie wijzigt hiermee zijn standpunt zoals eerder bepaald in het arrest van 13 maart 1989, *A.C.* 1988-89, 807, *Pas.* 1989, I, 723, *J.T.T.* 1989, 386 en *R.W.* 1989-90, 86. In dit arrest had het Hof van Cassatie uitgesloten dat de opdrachtgever zich op onoverwinnelijke dwaling kan beroepen, aangezien hij gemakkelijk de hoedanigheid van de al dan niet geregistreerde aannemer kan nagaan.

(972) *Cass.* 2 mei 1997, *A.C.* 1997, 511 en *Pas.* 1997, I, 530.

eiseres in eerste aanleg. Hij had in 1987 beroep gedaan op een geregistreerde aannemer voor het uitvoeren van een aantal werken. De aannemer was echter in de loop van de handelsrelatie met de appellant zijn registratie kwijtgespeeld, maar bleef niettemin op zijn handelsdocumenten en in zijn briefwisseling melding maken van zijn registratienummer. Uiteindelijk werd hij bij vonnis van 23 juni 1988 failliet verklaard. De appellant tekende beroep aan tegen zijn veroordeling in eerste aanleg en riep hierbij in dat hij het slachtoffer was geweest van de oneerlijke praktijken van de gefailleerde aannemer en dat er dus in zijn hoofde sprake was van onoverwinnelijke dwaling, zodat er geen grond was voor zijn veroordeling. Hij verwees hierbij uitdrukkelijk naar het arrest van het Hof van Cassatie van 2 mei 1997. Het Arbeidshof aanvaardde zijn verweer en verklaarde zijn vordering gegrond(973).

AFDELING 2 VESTIGING

580. WETTELIJK KADER. — Men kan niet zomaar om het even welke aannemingsactiviteit uitoefenen. De Programmawet van 10 februari 1998 tot bevordering van het zelfstandig ondernemerschap(974), die de Vestigingswet van 15 december 1970 opheft, bepaalt dat men hiertoe aan een aantal ondernemersvaardigheden moet voldoen. Deze ondernemingsvaardigheden betreffen, enerzijds, de basiskennis van het bedrijfsbeheer en, anderzijds, meer technische beroepsbekwaamheden, die op sectoraal of op intersectoraal niveau worden vastgelegd. Op die manier beoogt de wetgever de consument beter te beschermen, maar ook het aantal faillissementen zoveel als mogelijk te beperken.

Het programma van de basiskennis van het bedrijfsbeheer is vastgelegd in het K.B. van 21 oktober 1998 tot uitvoering van Hoofdstuk I van Titel II van de Programmawet(975).

Bij K.B. van 27 april 1999 werden de uitoefeningsvoorwaarden van de zelfstandige beroepswerkzaamheden die behoren tot de intersectorale categorie van de bouw vastgelegd. Dit K.B. werd bij K.B. van 2 oktober 2000 ingetrokken. Dit betekent evenwel niet dat wie de werkzaamheden die onder deze categorie vallen, wil uitoefenen aan geen enkele technische bekwaamheidsvereiste moet voldoen. Immers, zolang er geen uitvoeringsbesluiten zijn genomen in het kader van de Programmawet van 1998, behouden de besluiten die zijn genomen op grond van de Vestigingswet van 1970 hun geldingskracht.

(973) *Arbh. Brussel 5 februari 1998, T. Aann.* 1998, 270.

(974) *B.S.* 21 februari 1998.

(975) *B.S.* 19 november 1998.

581. VESTIGINGSWET. WET VAN OPENBARE ORDE. — Op 17 mei 1987 vertrouwt de verweerder, aannemer, aan een onderaannemer de uitvoering van dakwerken toe. De werken moeten worden uitgevoerd tussen 10 en 31 augustus 1987. Bij een aangetekende brief van 22 september 1987 verwijt de aannemer de onderaannemer dat de werken niet snel genoeg vorderen. Uiteindelijk stelt hij de onderaannemer op 19 oktober 1987 in gebreke. Op 1 december 1987 dagvaardt de aannemer de onderaannemer in kort geding. Hij eist de aanstelling van een deskundige en de toelating de werken te laten uitvoeren door een andere onderaannemer. De aannemer betaalt de in gebreke blijvende onderaannemer niet voor de reeds door hem uitgevoerde werken. Deze laatste gaat echter failliet en de aannemer wordt door de curator van de gefailleerde gedagvaard tot betaling van de geleverde prestaties. De aannemer betwist de gegrondheid van die aanspraak. In hoofdorde besluit hij tot de nietigheid van de overeenkomst, in subsidiaire orde tot de foutieve niet-uitvoering van de overeenkomst. De aannemer beweert dat de overeenkomst nietig is omdat de gefailleerde geen titularis was van het vestigingsattest zoals vereist door de Wet van 15 december 1970 op de uitoefening van beroepswerkzaamheden in de kleine en middelgrote handels- en ambachtsondernemingen(976) (hierna: Wet van 15 december 1970). De Rechtbank van koophandel te Namen overweegt dat de Wet van 15 december 1970 van openbare orde is vermits ze niet alleen de private belangen van de bouwheer beschermt, maar tevens het algemeen belang dat eist dat bouwwerken de waarborgen van stevigheid en zindelijkheid bieden die noodzakelijk zijn om zowel de eigenaar als derden te beschermen. Bijgevolg wordt elke overeenkomst die strijdig is met deze wet gesanctioneerd met absolute nietigheid. De curator van de gefailleerde onderaannemer kan zich bijgevolg niet beroepen op de overeenkomst om de uitvoering ervan, *in casu* de betaling voor reeds geleverde prestaties, in rechte te vorderen. Dit is de strekking van het adagium „*Nemo auditur propriam turpitudinem allegans*”(977).

582. SPECIFICITEIT VESTIGINGSVERGUNNING. — De opdrachtgever, kapper Roberto, had voor de renovatie van zijn kapsalon een beroep gedaan op aannemer L. Deze laatste bezat conform de Wet van 15 december 1970 een officiële vergunning voor het uitvoeren van werken als schilder-aannemer en als behanger-vloerbedekker. Om één of andere reden ontstond er na de uitvoering van de werken een discussie tussen de contractanten. Daarop vorderde de opdrachtgever de nietigheid van de overeenkomst wegens strijdigheid met de Wet van 15 december 1970 die van openbare orde is. De vergunning als behanger-vloerbedekker geeft de aannemer niet de bevoegdheid tegelvloeren te leggen. De vestigingsvergunning als aannemer-tegellegger is immers afzonderlijk gereguleerd in een K.B. van 6 decem-

(976) B.S. 20 maart 1971.

(977) Kh. Namen 16 januari 1990, T. Aann. 1998, 388.

ber 1968. Bovendien had aannemer L. ook elektriciteitswerken uitgevoerd en was hij opgetreden als loodgieter (plaatsing van een toilet en van een kleine keuken). Ook voor deze werkzaamheden beschikte hij niet over de nodige vergunningen. De rechter vernietigde bijgevolg de overeenkomst wegens strijdigheid met de Wet van 15 december 1970. Over de wederzijdse teruggave van de prestaties sprak de Rechtbank van koophandel te Charleroi zich voorlopig niet uit, maar beval ze een deskundigenonderzoek(978).

583. NIET-NALEVING VESTIGINGSWETGEVING: NIETIGVERKLARING OVEREENKOMST. APPRECIATIE DOOR DE RECHTER VAN DE RESTITUTIEPLICHTEN. — Op 24 september 1992 werd tussen de opdrachtgevers, verweerders in beroep, en een aannemer, eiser in beroep, een overeenkomst gesloten tot renovatie van een gebouw in Marcinelle voor een som van 326.475 frank zonder B.T.W. De opdrachtgevers weigerden een deel van de factuur te betalen omdat er tal van fouten waren gemaakt door de aannemer. Ze beriepen zich eveneens op de nietigheid van de overeenkomst wegens inbreuk op de Wet van 15 december 1970. Voor de uitvoering van bepaalde werkzaamheden (*in casu* installatie van een badkamer, elektriciteitswerken, dakwerken en schrijnwerken), moet de aannemer voldoen aan de vestigingsvoorwaarden van de Wet van 15 december 1970. De aannemer in kwestie had op geen enkel punt deze wet nageleefd. Het Hof van beroep te Bergen bevestigde bijgevolg het vonnis van de eerste rechter dat de nietigheid van de betwiste aannemingsovereenkomst had uitgesproken zoals gevorderd door de opdrachtgevers, verweerders in beroep. Indien een overeenkomst wordt nietigverklaard, rijst de vraag naar de toepassing van artikel 1131 B.W. Het Hof overwoog dat het bevel tot het herstel van de zaken in hun oorspronkelijke toestand geen verplichting inhoudt voor de rechter. Deze beschikt over de mogelijkheid de terugvordering geheel of gedeeltelijk te verwerpen. Op grond van deze overweging oordeelde het Hof, in tegenstelling tot de rechter in eerste aanleg, dat het onbillijk zou zijn dat de aannemer het reeds betaalde bedrag volledig diende terug te storten aan de opdrachtgevers. Hoewel zijn vordering in hoger beroep tot betaling van het resterende bedrag ongegrond werd verklaard, besliste het Hof dat hij een som van 159.000 frank mocht behouden als vergoeding voor de uitgevoerde werken(979).

584. NALEVING VESTIGINGSWETGEVING OVERNEMENDE AANNEMER. — De eiser, een aannemer in schilderwerken, wordt geconfronteerd met een opdrachtgever die zijn facturen weigert te betalen. Gedagvaard door de aannemer, beweert de opdrachtgever dat hun overeenkomst, die op 30 augustus 1988 werd gesloten, nietig is omdat de aannemer van schilderwerken noch op dat moment, noch op het ogenblik van de uitvoering van de werken (oktober 1988), noch op het ogenblik dat hij de werken factureerde (5 november 1988)

(978) [Kh. Charleroi 29 oktober 1996](#), *J.L.M.B.* 1997, 1293, noot B. LOUVEAUX.

(979) [Bergen 6 maart 1997](#), *R.R.D.* 1997, 196, noot R. STOKART.

zou hebben voldaan aan de Wet van 15 december 1970. De rechtbank aanvaardt die redenering niet. De schilder-aannemer, die op vier januari 1988 het bedrijf van zijn vader had overgenomen, geniet op grond van die wet van een termijn van één jaar vanaf de overname om over de nodige vestigingsvergunning te beschikken. Hij had die vergunning trouwens reeds aangevraagd op 4 januari 1988. Op elk van de genoemde tijdstippen voldeed de schilder-aannemer dus aan de wettelijke voorwaarden tot uitoefening van het beroep. Dat zich later een vertraging voordoet in het verwerven van de vergunning, leidt niet retroactief tot de nietigheid van de gesloten overeenkomst(980).

585. ALGEMENE AANNEMER ZONDER VESTIGINGSATTEST. WERKEN UITGEVOERD DOOR ONDERAANNEMER DIE WEL OVER ATTEST BESCHIKT. — Een opdrachtgever die door zijn aannemer gedagvaard wordt tot betaling van een factuur van 1.526.377 frank, betwist deze aanspraak: de overeenkomst zou nietig zijn omdat de aannemer niet over het nodige vestigingsattest zou beschikken om de werken uit te voeren. De rechtbank verwerpt dit verweer: de geldigheid van de aannemingsovereenkomst komt niet in het gedrang indien de algemene aannemer zoals *in casu* de uitvoering van de werken heeft toevertrouwd aan een onderaannemer die voor de betreffende werken wel over het vereiste vestigingsattest beschikt.

In subsidiaire orde roept de opdrachtgever tal van gebreken in die het nog verschuldigde bedrag in ruime mate zouden overschrijden. Hoewel de aannemer niet betwist dat er inderdaad gebreken zijn, meent hij dat de opdrachtgever hiervoor gedeeltelijk aansprakelijk is omdat hij geen beroep heeft gedaan op een architect. De rechter volgt dit standpunt niet: *in casu* blijkt niet dat de werken de tussenkomst van een architect vereisten (de inrichting van de betreffende lokalen hield immers niet de oplossing in van eigenlijke bouwproblemen, noch een wijziging van het gebouwde volume en evenmin de wijziging van het architecturale aspect van het gebouw). Men kan de bouwheer dan ook niet belasten, bij gebreke aan de aanwezigheid van een architect, met de opdracht van het toezicht op de werken. Hij moet niet delen in de aansprakelijkheid indien de schade, naast de afwezigheid van toezicht, evenzeer te wijten is aan een gebrekkige uitvoering van de werken en aan het gebruik van minderwaardig materiaal(981).

AFDELING 3

ERKENNING

586. BEPERKTE AANBESTEDING. TIJDSTIP ERKENNING. — De Zuidijzerpolder had op 22 juli 1991 het besluit genomen tot het houden van een beperkte aanbesteding voor onderhoudswerken aan waterlopen van de derde categorie

(980) [Kh. Brussel 16 oktober 1990](#), *T. Aann.* 1997, 372.

(981) [Brussel 27 april 1989](#), *T. Aann.* 1998, 383.

en polderwaterlopen in het gebied van de Zuidijzerpolder. De verzoekster vorderde de nietigheid van deze beslissing omdat ze niet was uitgenodigd op deze beperkte aanbesteding. Nochtans had ze op 25 juli 1991 de vereiste erkenning gekregen voor de door het bestek vereiste categorie. Op grond van artikel 36 K.B. 22 april 1977 betreffende de overheidsopdrachten voor aanneming van werken, leveringen en diensten(982) benadrukte ze dat aan de erkenning vereiste pas moet zijn voldaan op het ogenblik van de gunning van de opdracht. De Raad van State wees er op dat dit inderdaad zo is bij een openbare aanbesteding. Bij een beperkte aanbesteding daarentegen kan de overheid haar keuze van de uit te nodigen aannemers beperken tot die aannemers die op het ogenblik van de beslissing tot beperkte aanbesteding over de vereiste erkenning beschikken. Deze beslissing dateerde *in casu* van 22 juli 1991, terwijl de verzoekster de vereiste erkenning pas had bekomen op 25 juli 1991. Bijgevolg had Zuidijzerpolder op het ogenblik van haar beslissing noch een vergissing in rechte of in feite begaan, noch had zij haar discretionaire bevoegdheid als een willekeurige bevoegdheid misbruikt of op een kennelijk onredelijke wijze gehandeld(983).

HOOFDSTUK III

VERPLICHTINGEN VAN DE AANNEMER

AFDELING I

UITVOERING VAN HET WERK

(a) Algemeen

587. LAATTIJDIGE PUBLICATIE VAN EEN BOEK. GEEN ONVOORZIENE OMSTANDIGHEDEN. — Op 19 november 1990 sloten een auteur, *in casu* de eiser, en een uitgever, *in casu* de verweerder, een contract tot publicatie van het boek „*Atmosphère*”. Hoewel de publicatie gepland was tegen juli 1991, stelde de auteur in januari 1992 vast dat zijn werk nog steeds niet verschenen was. Op 22 januari 1992 stuurde hij de uitgever een brief met het verzoek hem de datum van de commerciële release van het boek mee te delen. Hij benadrukte hierbij het belang dat dit zo spoedig mogelijk zou gebeuren en zeker vóór de top van Rio in 1992 over de ontwikkeling van het milieu. Bij brief van 30 juni 1992 stelde de raadgever van de auteur de uitgeverij in gebreke en eiste hij hierbij een schadevergoeding van 750.000 frank. De uitgeverij liet evenwel niets van zich horen. Toen ze door de auteur voor de rechtbank werd gedaagd, steunde haar verweer voor de niet-publicatie van het boek „*Atmosphère*” op twee argumenten. Het eerste argument stelde ze op de

(982) *B.S.* 26 juli 1977.

(983) *R.v.St. nr. 57.786, 24 januari 1996*, <http://raad.vst-consetat.be>, *T. Gem.* 1996 (verkort), 223 en *T.B.P.* 1996 (verkort), 470.

